

Proza in China

Joop Hartog

Hoogleraar algemene economie
aan de Universiteit van Amsterdam.
j.hartog@uva.nl

Look, *pissing gods*". Ik stond met mijn Japanse gastheren op het balkon van een hotel, aan de rand van de oceaan, in een warme nevelige nacht, een jaar of tien terug. Ik vond het een poëtisch beeld, pissende goden, voor een warme

nevelige nacht. Helaas, mijn gastheer verduidelijkte zijn uitspraak: "*Pissing gods? Fishing boats!*". In de nachtelijke nevel schoven wat vissersboten voorbij, of ik die wel zag. Poëzie als misverstand.

Nu verblijf ik op de campus van Peking University en weer worden mijn indrukken gefilterd door een taalprobleem. Ik spreek geen Chinees en heb geen geleerde studie van China gemaakt. Ik zit hier alleen om mijn dans op de punt van de naald te doen en dat te delen met zeer geïnteresseerde Chinezen. Ondertussen waaien de indrukken mij aan. Het zijn meest ongeverifieerde registraties. Ze zijn nergens aan getoetst, betrouwbaar als een gedicht, niet meer waard dan een persoonlijke observatie.

Je denkt bij China al gauw aan poëzie door die wonderlijke naamgevingen: het Huis van de Geurende Kruiden, de Zaal van de Verspreiding der Wolken, de Tuin van de Harmonie en het Genoegen. Maar ik moet ook op een andere manier aan poëzie denken. Het socialisme heeft veel kunstenaars geïnspireerd. Eind negentiende, begin twintigste eeuw werd de komende broederschap der mensheid lyrisch tegemoet gezien. Cuba, Fidel, Che: ook bij ons zijn ze letterlijk en figuurlijk bezongen. Het idealisme, de goede bedoelingen en de saamhorigheid hebben zeer inspirerend gewerkt. Simone de Beauvoir zag ook poëzie toen ze in 1955 Peking bezocht. "*Of je het nou leuk vindt of niet, in Peking hangt blijdschap in de lucht*". Zelfs de uniforme kleding vindt ze prachtig: "*Feit is dat in Peking blauwe bloesjes en jasjes zo onvermijdelijk schijnen als zwart haar, de twee kleuren passen zo prachtig bij elkaar, mengen zo gelukkig met licht en schaduw van de stad dat er momenten zijn dat je zou denken dat je in een schilderij van Cezanne loopt*" (De Beauvoir, 1957).

Kapitalisme is van de zwijgende meerderheid. De artistieke verbeelding heeft zich vooral op de nadelen gestort. In China zien ze de problemen wel, maar genieten ze toch vooral van de zoete vruchten van het kapitalisme. Overall om je heen ervaar je de ontwikkeling. Het kraakt en knispert, alsof een kuiken uit zijn ei stapt. China is in korte tijd twintig plaatsen gestegen op de wereldranglijst van inkomen per hoofd. De export is dit jaar al met twintig procent toegenomen, overinvestering is een bron van zorg. Het land barst van de ambitie. De regering mikt in haar planning op een mondiale toppositie in de biotechnologie en wil minder worden belemmerd door de Verenigde Staten bij

haar export van *high-tech* producten. Optreden voor studenten is hier een feest. Ze zuigen de kennis uit je op, bereiden zich terdege voor en stellen zeer gerichte vragen. Dunne, breekbare meisjes, rank als een fijne pentekening, schuifelen je werk-kamer binnen en praten begeistert over hun ambitie om met onderzoek bij te dragen aan de ontwikkeling van het achterblijvende platteland. Op zaterdag en zondag staan lange files op de campus, als de MBA-studenten in de glanzende automobielen die de marktsector hen brengt, 's avonds om zes uur weer naar huis willen rijden. De scholingsgraad is stevig gestegen, vooral in de steden, daarbij geholpen door de drastische bevolkingspolitiek. De restrictie tot één kind per gezin maakt opleidingen voor ouders beter betaalbaar, waardoor de sociale ongelijkheid in onderwijsdeelname duidelijk is gedaald. Elke dag brengt nieuwe deregulering. Private investeerders mogen nu onbeperkt deelnemen in provinciale overheidsbedrijven. De amusementssector wordt vrij toegankelijk voor buitenlandse bedrijven, zonder voorafgaande licentie, zodat ook niet langer een derde van de kaarten vrij beschikbaar hoeft te zijn voor de ambtenaren. De materiële vooruitgang is tastbaar. Het wemelt op straat weliswaar van de gammele oude fietsen en roestige autobussen, maar oude personenauto's zie je niet: de komst van de auto is zo recent dat er alleen maar glanzende exemplaren rondrijden.

De zorgen worden luxer. "*Heb je al gegeten?*", was ooit een gangbare begroeting: Nu is de eerste zorg van mensen hun gezondheid en zijn er talloze privé-klinieken voor een *check-up*. In de krant bejubelen cliënten impliciet de voordelen van de markteconomie als ze uitleggen hoeveel sneller en efficiënter die klinieken zijn dan de ziekenhuizen van de staat.

De verschuiving van socialisme naar markteconomie brengt onvermijdelijk een accentverschuiving van verdeling naar doelmatigheid. De ongelijkheid tussen stad en platteland is fors. In de jaren negentig is de inkomensongelijkheid minstens vijftig procent toegenomen, zowel tussen opleidingsniveaus als daarbinnen. Het socialisme heeft geen erfenis aan het volk nagelaten in de vorm van gratis verplicht onderwijs en toegankelijke medische zorg voor iedereen. De lokale overheden hebben onvoldoende middelen om het onderwijs te financieren en vullen het tekort op slinkse wijze aan door allerlei verkapte heffingen in te voeren. Gezondheidszorg wordt vooral door de werkgever betaald en die komt lang niet altijd zijn verplichtingen na. Vooral op het platteland is de particuliere verzekering voor velen onbetaalbaar. Grote delen van de bevolking zijn niet verzekerd tegen ziektekosten en het beste onderwijs is alleen toegankelijk voor wie het betalen kan. Zo krijgt het nieuwe China onder leiding van de communistische partij verrassend Amerikaanse trekken.

Voor de zegeningen van de markteconomie zijn geen gedichten geschreven en geen aria's gezongen. Of toch? Ik hoorde op de televisie een operazangeres, met ondertiteling: "*Ik werkte op het land, ik hoorde een geluid, ik keek op en wat zag ik? Een tractor!*". ■

Literatuur

Beauvoir, S. de (1957) *The Long March*. London: Phoenix Press.